

ИЗЛОЖБА *SHOES, FROM THE SADBERK HANIM MUSEUM COLLECTION* (ЦИПЕЛЕ ИЗ ЗБИРКЕ МУЗЕЈА САДБЕРК-ХАНУМЕ)

Истанбул, Музеј Садберк-хануме, 27. новембар 2014 – 30. јун 2015.

Категорија чланка: приказ

Тематска изложба *Ципеле из збирке Музеја Садберк-хануме (Shoes, from the Sadberk Hanım Museum Collection)*, одржана је у Музеју Садберк-хануме у Истанбулу од 27. новембра 2014. до 30. јуна 2015. године. На изложби је приказано 127 пари обуће различитих типова, међу којима су чизме, ципеле, папуче и нануле. Неки од изложених примерака припадају корпусу традиционалног одевања, док други репрезентују утицај европске моде на одевање у Турској. Ауторка изложбе и пратећег каталога је др Лале Геринир (Lale Gögünür), виша кустоскиња Музеја Садберк-хануме у Одсеку за турско-исламски текстил и моду.

У збирци Музеја Садберк-хануме сачувана је углавном обућа из позноосманског периода, али и примерци обуће направљени у Централној Азији, Ирану, Северној Африци, Индији и Европи. Збирка укључује и

неколико пари обуће из раних година Турске Републике, која је проглашена 1923. године. Међу изложеним предметима можемо препознати одређене типове обуће сачуване у музејским збиркама у Србији и на Балкану, где су се такође носили као део градске ношње. То су, пре свега, папуче од сомота украшене златовезом, кратке чизме од истог материјала, затим кожне чизме, местве са калошама и хамамске нануле. Неки од ових типова обуће, заступљени у збирци Музеја примењене уметности, као што су папуче, местве и хамамске нануле, излагани су недавно на тематским изложбама обуће *Ah, те ципеле!* (Музеј примењене уметности, 2013) и *Ципеле – традиција и мода* (Музеј у Пријеполу, 2014).

Процес европеизације одевања који пратимо у Србији током XIX века везује се пре свега за постепено ослобађање од вишевековне османске власти и стварање

модерне, независне српске државе. Међутим, сличан процес трансформације одевања можемо током XIX века пратити и у самом Османском царству, где видно јача европски утицај на културу живљења и одевања. С обзиром на то да је изложба *Ципеле из збирке Музеја Садберк-хануме* постављена у делу сталне поставке који је посвећен османском костиму, овај процес је видљив не само кроз изложену обућу, већ и кроз сачуване примерке одеће из истог времена.

Већина изложене обуће направљена је од коже или текстила и украшена везом металном нити (златовез), али и свиленом нити, шљокицама, перлицама и другим украсним материјалима. На појединим примерцима сачуване су ознаке произвођача или продавца, што представља корисну информацију о производњи и трговини обућом у позноосманском периоду. Део изложбе који привлачи посебну пажњу посвећен је хамамским нанулама. У витрини дизајнираној тако да подражава амбијент хамама изложена су 23 пара дрвених хамамских нанула из периода од XVII до почетка XX века, богато украшених седефом, слоновачом сребром и другим материјалима. Хамам је у прошлости био важно место на коме су се жене окупљале, а његова атмосфера је на изложби дочарана посудама и сунђерима за купање, везеним пешкирима и огледалима, као и другим уобичајеним инвентаром завежљаја (бошчи) које су тамо носиле са собом.

Изложбу прати двојезични каталог, на турском и енглеском језику, у меком повезу, формата 26×28 cm, на 312 страна. Каталог садржи предговор, уводно поглавље „Ципеле кроз историју и османске ципеле“ (*Shoes in History and Ottoman Shoes*), поглавље „Збирка ципела Музеја Садберк-хануме“ (*Sadberk Hanım Museum Shoe Collection*), каталожки део и списак референци.

У уводном поглављу каталога, „Ципеле кроз историју и османске ципеле“, ауторка прати историју ношења, производње и сакупљања обуће од праисторије до данас, преко материјала и техника коришћених за њену израду, као и преко различитих типова обуће, њихове функције и симболике. Други део уводног поглавља доноси преглед историје обуће у османском периоду, осврћући се на значај делатности прераде коже у турској култури, османске прописе везане за одевање и сачувану документарну грађу. Овај део каталога доноси и детаљан преглед различитих типова обуће и њихових сачуваних назива, од којих се многи, не сасвим доследно и не увек за исте типове обуће, користе у Србији и региону, у свакодневном говору – чизме (*çizme*) и папуче (*pabuç* тур. ципеле), или за означавање појединих типова обуће који су ношени као део локалне градске ношње – терлуци (*terlik* тур. папуче), местве (*mest*), калоше (тур. *galoş*, фр. *galoches*), томаке (*tomak*), фирале (*filar*)...

У поглављу под називом „Збирка ципела Музеја Садберк-хануме“ ауторка се осврће на историјат Музеја, који је основан 1980. године као први приватни музеј у Турској и који је заснован на колекцији уметничких предмета Садберк-хануме, супруге турског предузетника Вехбија Коча (*Vehbi Koç*). Пратећи хронолошки и типолошки изложене предмете, као и материјале и технике коришћене за њихову израду, скреће пажњу и на начин ношења обуће у турској култури живљења. С обзиром на то да се иста обућа није носила у кући и ван ње, развили су се посебни типови обуће од меке коже за ношење у кући (нпр. местве), као и пракса ношења два различита пара обуће једног преко другог (нпр. калоша преко местви), при чему би се „спољни“ пар обуће скидао при уласку у кућу.

Ауторка на крају поглавља указује и на сложеност послова везаних за конзервацију и рестаурацију обуће у музејским збиркама, са којима се током припрема изложбе сусрео и тим Музеја Садберк-хануме. Осим тога што је израђена од материјала који се тешко чисте, конзервирају и рестаурирају, као што су текстил и кожа, обућа већ самим начином на који се користи, још пре уласка у музеј, постаје веома подложна оштећењима. Као проблем са којим се сусрећу истраживачи традиционалне османске обуће издваја то што је, у односу на обимну писану документацију везану за ову област, до данас сачуван мали број примерака обуће. Оваква ситуација захтева даља истраживања јер отежава повезивање назива који су се у прошлости користили за различите типове обуће са сачуваним примерцима.

Каталожки део публикације садржи каталожке податке и детаљне описе сваког од 127 изложених предмета, праћене квалитетним фотографијама предмета у целини и одабраних детаља. Списак референци садржи 85 библиографских јединица, како из области историје одевања, моде и обуће, тако и из области културе живљења и одевања на територији Османског царства.

Иако колекција обуће која се чува у Музеју Садберк-хануме није велика, она свакако представља скуп пажљиво одабраних и добро сачуваних примерака који на репрезентативан начин сведоче о култури живљења и одевања у Османском царству и на територијама под његовом влашћу и културним утицајем. Овакав квалитет колекције, уз студиозну презентацију и текст др Лале Геринир, чини да изложба *Ципеле из збирке Музеја Садберк-хануме*, заједно са обимним пратећим каталогом, представља, између осталог, важну референцу за проучавање историје обуће у контексту градске ношње и културе живљења у Србији и на Балкану у XIX и раном XX веку.